

CUMHURİYET FELSEFESİ: ÇAĞDAŞLAŞMA

Halil AVŞAR*

Türk Milleti'nin bütün toplumsal yaşamı kaplayan yenilikleri beraberinde getiren Atatürk Devrimi diğer kökten değişiklik öneren sistemler gibi ütopyik alanda kalmamış, toplumsal yaşamın bütün alanına damgasını vurmuştur. Yirminci yüzyılın başında toplumların ekonomik, demografik, sosyal, dinsel, ahlaki sorunlarını çözmeye model olarak sunulan Batı tipi kalkınma ve Marksist yapılanmanın yanında Atatürk'ün getirdiği Çağdaşlaşma hareketi az gelişmiş ülkelere kökten değişimi sunmuştur. Batı etkisini büyük ölçüde yitirmiş-Marksist yapılanma dışında determine bir yapıyı kabul etmeden kültürel, budunsal, ahlaki oluşumuyla sui generis organizmayı oluşturan Atatürk Devrimi kendini özellikle toplumsal yapının değişmesinde ve ekonomik kalkınmada göstermiştir.

Atatürk Devrimi bütün toplumsal yapıyı kaplayacak şekilde geniş perspektifli bir bütünlüğe sahiptir.

Ülke Teokratik Monarşiden kurtularak siyasal yaşam biçimi olarak Cumhuriyeti benimsemiştir. Siyasal otorite Cumhuriyet biçiminde oluşturulacak ve kayıtsız şartsız millet egemenliğine inanılacaktı. Bir anlamda "Halkın Devleti" olacaktı. Burda Cumhuriyet ve Laiklik paralelliği ortaya çıkar. Her ne kadar Cumhuriyet Laiklik olmadan olmasa da Laiklik içinde Cumhuriyet olmazsa olmaz koşuldur. Laiklik ilkesinin kabulü ve yapılmak istenen yenilikler Teokratik Monarşinin etkilerinin silinip Laik Cumhuriyet'ten beklenen sonuçların gerçekleşmesini sağladı. Laiklik ilkesi "Genç Cumhuriyetin" ulusçuluk akımının mantıksal sonucudur. Varolan ulusçuluk idesi Emperyalizme karşı birliği sağlarken, Egemenliğin Cumhuriyet ve Laiklik üzerinde aranması meşruluğun mantıksal çerçevesini

* Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

oluşturmuştur. Ulusal Egemenliğin doktrinisel bağlamda toplumsal yaşama yön vermesi 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye kanunu ile olmuş, 1924-1961-1982 Anayasalarıyla tartışılmaz bir zemine oturtulmuştur.

Sosyal, tarihi, kültürel, ekonomik, siyasal mirasını bir kül halinde devraldığımız Osmanlı Devleti ana esaslarıyla dinsel kurullarla toplum yaşamını düzenlediğinden dinsel yapı bütün sisteme aksetmişti. İşte Cumhuriyetin Laiklik anlayışı toplumsal yaşamın her safhasını örgütleyen bu etkinliği sosyal ve ekonomik yaşamdan çıkarmayı hedeflemiş dini kişilerin iç dünyasına çekmeye çalışmıştır.

Laikliğe geçiş ilk önce saltanatın kaldırılmasıyla kendini göstermiştir. Saltanatın kaldırılması ve Osmanlı Hanedanının yurt dışına çıkarılmasıyla dinsel ve siyasal gücü elinde tutan kurumsal yapıyı Laik ve Sosyal Cumhuriyetle tecdit etmiş oldu.

Hilafetin kaldırılması ve Evkaf ve Şeriye Vekaletinin kurulması ikinci adımı oluşturmuştur. 5 Şubat 1937 yılında anayasaya "laiklik" ifadesinin eklenmesi, laikliğin anayasal gelişiminin son noktasını atmış oldu.

Laiklik ilkesinin kabulü köklü bir hukuksal değişimi beraberinde getirdi. Hukukun laikleşmesi amacıyla İsviçre Medeni Kanunu, İtalyan Ceza Kanunu, Alman Ticaret Kanunu, esas alınarak Türk Kanunları yapıldı. 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nun getirdiği tek eşlilik, mirasta kadın-erkek eşitliği, çocukların velayeti gibi konulardaki yenilikler laiklik ilkesini bütün toplum kesimlerine yaymıştır.

Kadının Osmanlı toplumsal yaşamındaki kafes arkasına itilmişliğini, Bizans-Arap kültüründen gelen etkileri laiklik ilkesi kabulüyle Cumhuriyet toplumunda silmiştir. 1930'da Belediye seçimlerine katılma, 1934'de Milletvekili seçimlerine katılma bu ilkenin uygulanmasının en bariz örneklerindedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında %8 olan kadın milletvekili oranı son seçimlerle %1.8'lere düşmüştür. Demokratik toplumun ge-

reklerine aykırı olan bu durum Cumhuriyet felsefesine aykırı düşen bir oluşumdur.

Tanzimatla başlayıp Cumhuriyetle devam eden yenileşme hareketi, kendini en bariz şekilde eğitim alanında göstermiştir. Bu süreç fikri olarak kendini tanzimatta bulmuş olup kurumsal bütünlüğünü Cumhuriyetle tamamlamıştır. Mecelle, roman, anayasa, basın, parlamento kavramları olgunluğunu ancak 1923 yılından sonra ulaşmıştır. Bunlar kavram dünyasında fikirsel bazda tartışılırken Cumhuriyet Türkiye'sinde pozitifleştirilmiştir.

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim alanının da köklü reformlara başlanıp Osmanlı imparatorluğu eğitim dualistliği bu kanunla ilga edildi. Bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.

Bu dönemde üniversite kurumunda köklü yapılanmalara gidildi. 1900 yılına kadar Osmanlı'da 3 Dürülfünûn kurma teşebbüsü olmuştu. Bunlardan sadece 1900'de Abdulhamit tarafından kurulan Darülfünûn ayakta kalmıştı. Fakat Darülfünûna tüzel kişilik tanınmamıştı. 1924 yılının da zamanın hükümeti tarafından "İstanbul Darülfünûnu" olarak tanınmış tüzel kişiliği haiz kılınmıştır. 1933 yılında çıkarılan bir kanun ile ilk kez "Üniversite" sözcüğü kullanılmıştır. Profösör Albert Malch tarafından temelleri atılan 1933 tarihli 2252 sayılı kanunla üniversite Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı yasayla genel bir üniversiteler kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla Ankara Üniversitesi de kurulmuş oldu. Üniversitenin tanımının da yapılmış olduğu bu kanunla üniversite kavramı bilim temeline oturtulmuş oldu. Son yıllarda YÖK kavramıyla üniversite kurumsal olarak yeni bir yapılanmaya kavuşmuştur.

1933-1987 yılları arasında kurulan bazı üniversiteler: İstanbul Üniversitesi (1933), İstanbul Teknik Üniversitesi (1945), Ankara Üniversitesi (1946), Ege Üniversitesi (1955), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), ODTÜ (1957), Dicle Üniversitesi (1973), ...

Genel eğitim konusunda görevlendirilen Milli Eğitim Bakanlığı Cumhuriyetin ilk yıllarında devrin en itibarlı kurumu haline gelmiştir. İtibarın sebebini eğitimdeki köklü değişikliklerde araştırmamız gerekir. Bu dönemde karşımıza çıkan en önemli değişiklik Latin Harflerinin kabulüdür. Osmanlı imparatorluğu döneminde öğrenimi zorlaştıran en önemli sebep Türk dil fonetiğine uyum sağlamayan Arap Alfabesidir. Normal halkın kullanamadığı bu alfabe halk ve yönetici arasında bir ikicilik meydana getiriyordu. Türk dilinin içine düştüğü bu fasit daireden kurtulabilmesi için gerekli olan müjdeyi 9 Ağustos 1928 tarihinde Atatürk Sarayburnundan verdi. 1 Ekim 1928'de de yeni Türk Harfleri yürürlüğe girdi. Yeni alfabe sayesinde okuma yazma çok kısa sürede tüm topluma yayıldı.

Genel ilköğretimin amacı Cumhuriyet Felsefesini ve yurttaşlık bilgisini öğrenmiş fertler yetiştirmektir. Bu dönemde gelişen ekonomiye koşut olarak pek çok meslek ve sanat okulu açılmıştır. Büyük bir çoğunluğu oluşturan köylü nüfusun modernleşme sürecinde saf tutmasını sağlamak amacıyla Cumhuriyet Devriminin en sui generis kurumu oluşturulmuştur. Pragmatik oluşumun bir uzantısı olarak yeniliklerin toplumsal yaşama kazandırılması ve yeni değerlerin toplumsal katmanlara yayılması için Halkevleri kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretim görevlisi yetiştirmek amacıyla Gazi Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulu modelleri oluşturulmuştur. 1930 yılından sonra ise Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Ankara Teknik Yüksek Öğretmen Okulu gibi pek çok teknik ve mesleki okul açılmıştır. Bu arada çağdaş din adamı yetiştirmek amacıyla Yüksek İslam Enstitüsü kurulmuştur. 1927 yılında 19 olan lise sayısı 1955'te 123 olup 82 yılında bu sayı 1173 olmuştur. 1927 yılında iki olan imam hatip sayısı 1931 yılında ilgisizlik yüzünden kapanmış olup bu sayı 82 yılında 341'e yükselmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Güneş-Dil Teorisi doktrinsel alanda uzun tartışmalara yol açmıştır. "Ağ" kelimesinden yola çıkılarak Türk dilinin

Sümer, Eti gibi en eski Türk dilleri ile bağlantısı araştırılmıştır. Türk Dil Kurumunun kurulması ile Osmanlı döneminde yüzbin olan sözcük sayısı ilk Türkçe lügatın basımında yirmüçbin olup sonraki basımlarda otuzsekizbin yediyüz onbeşbine yükselmiştir.

Çağdaş Türkiye'nin seküler bağlamda kurulması, ümmet ideolojisinin tasviyesini ve millet kavramı üzerinde yoğunlaşılmasını sağlamıştır. Türklerin "Cihan Mefkuresindeki yeri" ve ide kozmonogisi karşıt uzamsal şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Türk Tarih Kurumunun oluşması 1930 tarihli Türk Ocakları 6'ncı kurultayında ilk defa ortaya atılmıştır. Türk Tarih Kurumu Günümüzde anayasal bir kurum olarak tüzel kişiliğini haizdir.

Başta müzik olmak üzere sahne sanatlarının modernleştirilmesi cumhuriyet hükümetlerinin başlıca amacı olmuştur. Burada amaç sanatların kurumsallaştırılmasıdır. Bu kurumsallaşma konservatuvar adı altında örgütlenmeye başlamıştır. 1923 yılında Darül Elhan ve Darül Bedayi adı altında iki resmi kurum vardı. 1934 yılında yapılan musiki kongresi ile Türk müzik kurumsallaşmasının temeli atılmış oldu. Özellikle Hüseyin Sadettin Aral ve Cahit Arf'ın Türk Musikisine katkıları unutulmaz düzeydedir. TBMM'nin özel bir kanun çıkararak Suna Kan ve İdil Biret'i yurt dışına göndermesi devrim profilini yansıtır. 1945-1947 yılları arasında KARL ELBERT devlet tiyatrolarının kurucusu durumundadır. Tarihi eserlerle ilgili olarak Osmanlı döneminde çıkarılan Asarı Atıka Nizamnamesi'ne karşılık günümüzde 2863 sayılı kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu ile eski eserler güvence altına alınmıştır. Ve uluslararası alanda Unesco'ya bağlı ICOMOS ile uluslararası alanda eski eserler koruma altına alınmıştır. 1932 yılından başlayarak kütüphanecilik faaliyetlerine hız verilmiş ve başta milli kütüphane olmak üzere pek çok kütüphane kurulmuştur. 1951 yılında çıkarılan fikir ve sanat eserleri kanunu ile cumhuriyet Türkiyesi düştünce ve sanat yaşamı düzenlenmiştir.

Cumhuriyetin ilanından hemen önce Osmanlı Ticaret ve Ziraat Nezaret-i Umumiyesi tarafından yapılan sanayi sayımına göre İstanbul, İzmir,

Bursa, Bandırma, Manisa çevresinde 352 sanayi kuruluşu vardı. 1915-1917 yılları arasında bu sayı %4.9 oranında artmıştır. Daha sonra katılan I. Dünya Savaşı sırasında %34 oranında kapanma olmuş, 18476 olan işçi sayısı 14346'ya düşmüştür. Sanayinin %27.7'si gacı %27.7'si dokuma, %19.64'ü kirtasiyeden oluşmaktaydı. Niteliksiz sanayi bağlamında söz konusu sanayinin %75'ini oluşturan bu işyerlerinde toplam çalışanların %84'ü istihdam edilmekteydi. Böylece niteliksiz sanayi zar zor çalışırken ağır sanayi hiç kurulmamış durumdaydı. 1918 yılındaki tesislerden 20 un değirmeni, 2 makarna, 6 konserve, 1 bira, 2 tütün, 1 buz, 3 tuğla, 3 kireç, 7 kutu, 2 yağ, 5 madeni eşya, 2 tuz fabrikası bulunmaktaydı.

Osmanlı sanayisinin gelişmemesinin en büyük nedenleri kapitilasyonlar, imtiyazlar ve Duyum-u Umumiye idi.

1908-22 yılları arası Osmanlı İmparatorluğu için bir dizi savaş, darbe ihtilal dönemidir. Bu dönemde Ermeni, Levanten, Yahudi ticaretinin ege-men olduğu bir dönemdir. Bu dönem "Milli Kapitalizme" yönelişin ivme kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde Sakızlı Yuhannes Paşa ve M. Cahit Paşanın Mebat-i İلمي Serveti Milet adlı eseri çok önemlidir. 1908-1913 yılları arasında nominal ücretlerin % 19 oranında arttığı görülür. Gündelik ücret 1913'te 13.3.1915'te 14.9 olarak görülür. Duyum-u Umumiye araştırmalarına göre reel ücretlerin 1914-1920 arası reel ücret artışı %33 oranında gerçekleşmiştir. Ama bu arada 1918-20 yılları arası hasılanın %50 oranında geriye çekildiği de bir gerçektir. Bu sonuçlar şunu gösteriyor ki 1920'de 1908 yılının %25 altında reel ücretin geri çekildiği görülür.

1923-29 yılları yeni bir devletin kuruluş yıllarıdır. Artık "Milli İktisat" diye nitelenen bir mefhum ortaya atılmıştır. Meşrutiyet döneminden beri tartışılan bu kavram devrin özgürlükçü ortamında daha nesnel şekilde tartışılmaya başlanmıştı. Devlet arkalı milli bir Burjuvazi oluşturulmaya başlanması bu dönemin başlıca özelliğidir. Bu dönem Teşviki Sanayi Kanununun etkisi bütün ağırlığıyla hissettiği bir dönemdir. Dönemin en olumsuz olayı 1929 Dünya Ekonomik bunalımıdır. İthalatın gayrisâfi milli

hasılaya oranı %14, ihracatın payı %16 oranındaydı. Bu yüzden 1923-29 döneminin anlamlı bir sanayileşme süreci olmadığı söylenebilir.

1930-39 yılları sanayileşmede ilk ciddi adımların atıldığı dönem olarak kabul edilir. Sanayinin yıllık büyüme hızı %11.6'dır. Milli hasılanın %9.9'unu oluşturan sanayi kesiminin payı 1939'da %18.3'e çıkmıştır. Tarım kesiminin büyüme hızı ise yıllık %5.8 olmuştur. İthalatın milli gelirdeki payı %15'e yakinken daha sonra düşmüştür. İhracatın milli gelirdeki payı ise %11 dolaylarındadır. 1940-45 yılları arası 2. dünya savaşı ve varolan olumsuz hava koşulları Buğday üretiminin %50 oranında düşmesine sebep olmuştur. Bu dönemi Türkiye'nin gelecek iktisat programları için bir "Kuluçka Dönemi" olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde çıkarılan varlık vergisi bütçeyi olağüstü derecede yukarı çekmiştir. Bu dönemde gayri safi sermaye birikimi 1933-1938 yılları arası milli gelirin %10.7'sini oluştururken 1942 yılında bu oran %6.2'ye düşmüştür... Memur tabakasının savaş enflasyonu karşısında ezilmemesi için gösterilen çaba işçi sınıfı için gösterilmiştir. Savaş yıllarında reel ücretlerdeki düşüş işçi sınıfının ortalama hayat standartlarında bir bozulmanın olduğunu bize açıkça gösterir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin ekonomi tarihinde 1946-1953 yıllarının özel bir önemi vardır. Bu dönemde tek partili dönemden çok partili demokrasiye 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Partinin kuruluşu ve 21 Temmuz 1946 yılında iktidara gelişi ile ithalatın serbestleştirilerek büyük ölçüde artması, dış açıkların devasa ölçüde arttığı bunun sonucunda kış kredi yardımıyla ayakta bir ekonominin oluşması bu dönemin en önemli özelliğidir. Bu dönemde madencilğe, tarıma, özellikle inşaat sektörüne yönelik bir yapılanma söz konusudur. 7 Eylül 1946 yılında dolar karşılığı Türk lirasının 1.28'den, 2.80'e çıkarılması ile Cumhuriyet döneminin ilk devalüasyonu yapılmış oldu. Bu devalüasyonun amacı dünya ekonomisi ile entegre olmaktır. 1947 yılında hazırlanan Türkiye Kalkınma Planı ile devletçi-muhafazacı bir anlayışın artık tamamen gündem dışı olduğu ortaya konmuştur. TRUMMAN DOKTRİNİ ve MARSHALL PLANI ile alınan yardımlar ve yabancı sermayeyi teşvik kanunu, Petrol kanunu gibi ka-

runlarla bu politikaya devam ettiği görülmüştür. Dış ticarete korumacılığın kalkması kotaların kalkması ve 1950-53 yılları arası hiçbir koruyucu önlemin alınmamasından anlaşılır. 1946-53 yılları arasında hızlı bir büyümenin olduğu görülür. Bu büyüme %11 dolaylarında olmuştur. Tarımın altın çağını yaşadığı bu dönemde %13.2'lik büyüme hızı %9.3'lük sanayi büyüme hızını önemli ölçüde aşmıştır. 1947 yılındaki artış tarımın Milli Hasıladaki oranında %43.6 iken 1952-53 yılları arasında %47.4'e yükselmiştir. Bu dönemde sanayi kesiminin payı ise %15.2 den %13.2'e düşmüştür. 1946 yılı ihracat fazlasının ölçüldüğü son yıldır. İthalatta %20 dolaylarındaki artışa rağmen ihracat %30 dolaylarında artmış, 100, 212, 847 milyon dolaylarında (dolar bazında) ticaret fazlası elde edilmiştir. 1947 yılında ithalat %100 oranında artmış ihracat sabit kalmıştır. 1946 yılındaki artış fazlasına rağmen 1946-1953 yılları arasında dış ticaret açığı 500 milyon doları bulmuştur. Bu dönemde sermaye birikiminin %18 yabancı parayla finanse edilmiştir. Bu dönem boyunca yıllık ortalama üretim artışı %13 olmuş kırsal nüfusa düşen gelir miktarı %45 dolaylarında artmıştır. Yıllık %2.3 dolaylarındaki enflasyon oranı gelir artışına koşut olarak halka pek hissettirilmemiştir. Dönem genel olarak gelir düzeyinin yükselmesiyle kendini belli eder.

1954-61 yılları Liberal Ticaret Politikalarının son bulduğu kotaların uygulanmaya başlandığı bir dönemdir. Bu yıllar milli hasılanın önemli oranda düşmesiyle kendini gösterir. Yıllık büyüme hızı ortalaması bu dönemde %3.7 olarak çıkmıştır. 1953-1954 yılları arasında 550 milyon olan ithalat 1958 de 315 milyon dolara kadar inmiş, 1958 de alınan kararlarla 500 milyon dolara kadar yeniden çıkmıştır. Bu dönemde temel kullanım mallarına azalma olmuş, ithal alımlarda ara mal alımlarında artışlar olmuştur. 1947-53 yılları arasında ithal mallar arasında tüketim mallarının oranı %33'ten %11'lere gerilemiştir. İhracat 500 milyon dolaylarında istikrarlı bir seyir izlemiştir. Sınai büyüme hızı %4.3'lere ulaşmış, tarımdaki büyüme hızı %1.8'lere gerilemiştir. Bu dönemde tarım dışı çalışanlara intikal eden gelirden memurlar %16.4 devlet kesimi memurları %4.7 özel kesim işçileri %20 pay almışlardır. Bu dönem memurlarının ekonomik du-

rumlarının genel olarak düzeldiği gelirin ortalamaya yakın bir eşitlik sergilediği görülmüştür. Yabancı ticarete açılma yabancı sermaye karşısında geri durumda kalmıştır.

1962-1976 yılları arasında sermaye birikiminin milli hasılaya oranı %16.9 bulmuştur ve sermaye birikiminin 5'te 1'i dış kaynaklarla finanse edilmiştir. Bu dönem dövizde büyük hareketlenmelerin olmadığı dış ticaretin kotalarla yürütüldüğü bir dönem olarak karşımıza çıkmıştır. Kronik dış açıklara dayanan sanayileşme süreci Dünya Bankası ve IMF ile Türkiye arasında oluşturulan konversiyum ile sürekli bir denetim altında tutulmaya başlanmıştır. 10 Ağustos 1970'te yapılan devalüasyon ile 1 dolar 9 liradan 15 liraya yürütülmüştür. 1962-1976 yılların arası yıllık büyüme hızı ortalaması %6.6 olmuştur. Fiyatlar konusunda ise döviz kurunun sabit düzeyde olduğu 60'lı yılların başında ise enflasyonun %5 dolaylarında olduğu 70 sonrasında %15 dolaylarında gezindiği görülür. Milli gelire bu dönemde sanayinin tarımdan daha fazla katkı yaptığını görürüz. Tarım büyüme hızı bu dönemde %3.9 sanayinin ise %9.6 oranlarında olduğu, Milli sanayinin tarım lehine oranını artırdığı görülür. Sanayinin GSMH içindeki payı 1960-61 oranla %5 oranında yükseldiği tarımın payında %37.4'ten %27'e düştüğü belirlenmiştir. Genel yapıdan şu anlaşılabilirki 63-80 arasında sanayinin en hızlı gelişen bölümünün alt kesim dayanaklı tüketim malları ile ara mallar olduğu, yatırım malları üreten sanayi kollarının toplam sanayi içerisindeki üretme payının değer açısından %8.4'ten %7.5'e düştüğü işçi sayısı bakımından ise %12.2'den %9.9'a düştüğü görülür. 1960'lı yıllarda daha çok tüketim mallarına yönelik devlet üretimi 1980'lerde daha çok ara mallara yönelmiştir. Genel olarak kamu kısmi daraltılmış, ara mallara yönelik bir üretim zinciri oluşturulmuştur.

Cumhuriyet dönemi öncesi ele alamadığımız milli hasıla oranları 1930-86 arası %5.5'lik bir ortalama göstermiştir. Bu büyüme hızı 2. Dünya Savaşı yılları, ekonomik bunalımlar gibi sıkıntılı dönemler içinde ulaşılması güç bir büyüme hızıdır.

Bu büyüme hızı her zaman dengeli bir seyir izlememiştir. Onarım ve canlanma süreçlerinin ve liberal ekonomi politikaların uygulandığı 29-53

yılları arasında ortalama büyüme hızı %11 dolaylarında olmuş iç pazarın egemen olduğu 54-61 ve 77-83 yılları arasında büyüme hızı %9.1 ve 6.9 oranında olmuştur. 1930-31 yılları arasında %1.6 olan büyüme hızı 54-61 arası %3.7 olmuş 77.83 arası %3'lere düşmüştür. Cumhuriyetin getirdiği bu %5 oranındaki büyüme hızı dönüşümlere de imza atmıştır. 1913'ten günümüze süre gelen çizgiyi incelediğimizde statik bir ekonomiyle karşılaşıya durduğumuzu söylemek çok güç olacaktır.

Cumhuriyet Devrimi siyaseti bağımsızlığa kavuşturmuş, bürokratik aristokrat yapıyı tasviye etmiş, sui generis kapitalizm için kurumsal yapıyı oluşturmuştur. 1930 sonrasında milli ekonomiyi oluşturmak için ulusal kaynaklara dayanarak milli kapitalizm olgunlaştırılmıştır. 1950'lerden sonra ise dışı açılma politikalarıyla olumlu ve olumsuz özellikler bir arada yaşamaya başlamıştır. Özgürlükçü, kalkınmacı politikalar yanında bağımlılık yaratıcı özellikler çelişkili bir bütün oluşturmuştur. 60-70'li yıllarda ise tarımın milli hasıladan aldığı pay sanayinin gerisine düşmüş, ağır makinalaşmaya gidilmiştir. Tanzimattan beri ekonomi konusunda Sakızlı Ohannes paşadan, Demokrat partinin kurucularına kadar serbestpiyasa - müdahaleci ekonomi iki ayrı ekonomik çizgi sürekli olarak çatışma içindeydi. Özellikle Demokrat parti tarafından savunulan serbest piyasa ekonomi alanında her halde 80'lerden sonra kendini daha ağır bir biçimde hissettirmiştir.

Özellikle çok partili dönemden sonra artan dışı yönelme ile bütününle dünya ekonomisine eklemlenme ulusal kaynakların bir türlü yeteri şekilde kullanılmasını engellemiş ve 46-87 yılları arası hiç dışı ticaret fazlası vermemiştir. Ve bu çok düşündürücü bir yapıyı arzeder. Türkiye ekonomisinde özellikle hizmet mallarına yapılan harcamaların temel yatırım mallarına oranla daha fazla olması ekonominin gelişmesini engelleyen bir kronikleşme göstermektedir. (1960'larda milli hasılda hizmetlerin payı 1/2'e ulaşmıştı. Hizmet kesiminde çalışanların oranı da 1960'da 1.60 iken 1980'de 2.36'a çıkmıştır.)

Milli bir burjuvazinin oluşmaması, bu kurumun üstüne düşen gö-

revleri yapmaması, bu görevlerin hep başka kurumlar tarafından üstlenilmesini sağlamıştır.

Genel bağlamda aldığımız Türkiye ekonomisinin önündeki sorunları aşabilmesi için; dünya ekonomisinde aktif bir yer alma, içsel ekonomide kronik durumdaki donuk yapılanmaların, deforme kurumların değiştirilmesi (özellikle enflasyonun), popülist sivil yapıyla, tutucu oluşum çekişmesinin ortadan kalkması gerekmektedir.

Bütün bu umutsuz yapılanmaya karşı bütün bu merhalelerin ileriye doğru bir sentez uzamsalı olduğu unutulmamalıdır.

Genel olarak iktisadi yapıya bakarken eğitim, sanat, kültür alanındaki gelişmelere bakarken dual bir bakış açısına sahip olunmalıdır. Cumhuriyetin Osmanlı İmparatorluğundan aldığı toplumsal miras bütün değerleriyle çerçevelendirilmelidir.

Cumhuriyetin eğitim konusunda aldığı miras üzerindeki bütünsel kalkınma stratejisi terkedilmiş, sanayiinin özelliklede hizmetler bölümüne yapılan harcamaların artmasına karşın eğitim yatırımlarının durması eğitim kurumlarının yapısal olarak durağanlaşmasına sebep olmuştur. Eğitimdeki var olan kronik sorunların çözülmesi için demografik gelişmeye uygun bir stratejinin uygulanması, eğitim yatırımlarının modern teknolojiye uygun şekilde yönlendirilmesi geri plana itilmiş olan dinsel eğitimin yeniden gündeme sokulması gerekmektedir. Genel olarak kültür kurumlarımızda yapısal kaynakların düzeltilmesi, yasama organı tarafından çıkarılacak düzenlemelerle var olan kronikleşmenin, kemikleşmiş bozukluğa ataletle son verilmesi, parasal kaynak bakımından sorunlarının çözülmesi ve mümkün olduğu kadar eğitim alanındaki yapılanmalarının çözümlenmeye çalışılmalıdır.

Cumhuriyet devrimi, bütün özellikleriyle ulusal alanda olduğu kadar ülkede köklü değişimlere imza atmıştır. Bunu klasik bir tabirle "Renaissance" olarak almamalı, bunun ötesinde bazı kavramlar aramalıyız. Cumhuriyet Devrimi kendine özge değerler üzerinde yürüttüğü po-

litikasını, bu kurduğu fikirlere uygun olarak sürekli yenilemeli, sürekli kurumlaştırmalı, kendine özgü bir hale getirmeliydi. Dogmatik olmamasından doğan yapısıyla Cumhuriyet Devrimi, bu sayede değişen yeni koşullar karşısında yaşayan bir organizma olma özelliğini var olan bütün ivme sağlayacak sosyal, kültürel ve değişimsel yapısını her zaman sürdürmüştür.

Cumhuriyet Devrimi ancak evrensel uygarlık düzeni üzerine kurulan bilim, sanat, kültür, ekonomi ve toplum değerleri ve bunların oluşturacağı sosyal kurumlar ile yapısını güncel ve sağlam tutabilir, mevcut yapısal değerlerini tüm katmanlara yayabilir. Cumhuriyet Devriminde günümüze kadar rastlanan sorunların özünde, Cumhuriyet felsefesine uygun kurumsallaşamama ve toplumun dinamiğine uygun olmayan bu kurumsallaşmayla yaratıcı politikaların oluşmaması yatar...

Atatürkçülük diye kısa bir kavramla anlattığımız değişimler bütünüünün özündeki toplum yaşamını külli şekilde değiştirmek ve organizmayı korumak ancak Cumhuriyet Felsefesini anlamakla olur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- Kili Suna, Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli
- 2- Çağdaş Türkiye:
Korkut Boratav: İktisat Tarihi
Murat Katoğlu Cumhuriyet Türkiyesin'de Eğitim-Kültür-Sanat
- 3- İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Atatürkçülüğün Ekonomik ve Sosyal Yönü Semineri
- 4- Bedia Akarsu Atatürk Devrimi ve Yorumları

NOTLARIM HAKKINDA

- 1- Sunu Kili tarafından yapılan Batı tipi, Marksist yapılanma terimi genel tasnife en uygun ayırım olduğu için özgün güzelliği ile alınmıştır.